

DANSUL ȘI MEMORIA LUI

Gina ȘERBĂNESCU

Trixy Checais și revelația dansului ascuns

La Centrul Național al Dansului din București a avut loc miercuri, 17 ianuarie 2007, a doua întâlnire din cadrul Proiectului „Sertar”, care este un proiect de documentare, și, în aceeași măsură, un proiect care dorește să pună într-un mediu activ resursele istoriei contemporane. Este vorba despre oameni, povești și fapte care, într-un anumit moment al devenirii lumii coregrafice, au însemnat mult, au mișcat lucrurile într-un sens uneori de necrezut. (Centrul Național al Dansului).

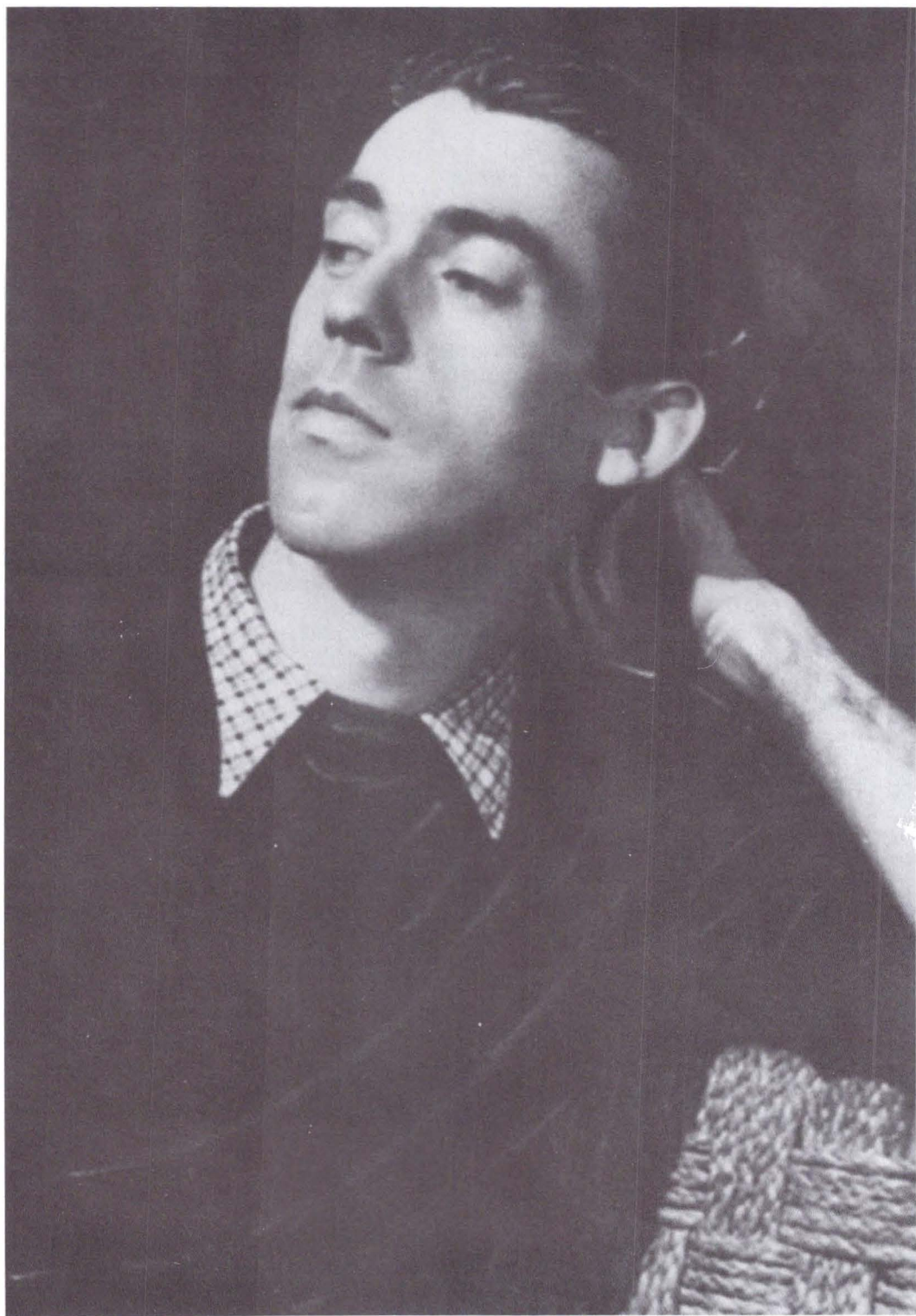
Întâlnirea din 17 ianuarie a fost dedicată coregrafului și balerinului Trixy Checais, la inițiativa lui Răzvan Mazilu. La întâlnire a participat doamna Miriam Răducanu, care a vorbit despre modul în **Trixy Checais** dansa și făcea să rezoneze în ceilalți dansul. Portretul artistului s-a revelat astfel din cuvinte ce nu ascundeau emoția și transmiteau, din memoria unei artiste de excepție, imaginea irepetabilă a unei personalități ce avea capacitatea de a-și face din trup un instrument în care limbajul coregrafic putea fi asimilat într-un grad de abstractizare care permitea transmiterea oricărui tip de mesaj și putea transcende orice îngrădiri temporale sau tehnice.

Aflăm de la Răzvan Mazilu că motivația principală a inițierii acestui proiect l-a reprezentat modul în care Trixy Checais poate constitui un reper, în egală măsură artistic și moral, pentru un artist tânăr, dintr-o generație care nu l-a văzut dansând și care, inițial, a avut acces cel mult la misterul generat prin destinul unui om pentru care nu exista ruptură între calitatea umană și cea artistică:

„Aveam cincisprezece ani. Eram elev la Liceul de Coregrafie și viitorul mi se părea trist, foarte trist. Într-o zi, cineva mi-a povestit despre Trixy Checais și personalitatea sa fabuloasă. Dintr-o dată, am prins aripi. Parcă îl știam dintotdeauna pe acest om, deși nu l-am cunoscut niciodată. Nu mai eram singur în profesia asta.” (Răzvan Mazilu)

Trixy Checais, pe numele său adevărat Dumitru Checais, s-a născut la Pitești, pe 22 decembrie 1914. Înainte de a se afirma ca dansator și coregraf, Trixy Checais studiază artele plastice. Format la școala Floriei Capsali și influențat de dansul expresionist, Trixy Checais se impune în peisajul coregrafic autohton în anii '30–'40, ca prim solist al Operei Române din București, dar mai ales ca dansator și coregraf modern, elaborând un limbaj de mișcare propriu, inimitabil, cu mult înaintea timpului său, fiind unul dintre precursorii dansului contemporan românesc. Profesor al unor mari talente, precum Miriam Răducanu sau Gelu Barbu, Trixy Checais se distinge și în sfera pedagogiei coregrafice prin metode atipice, care permiteau dansatorului să fie cât mai liber.

Un rol-cheie în universul coregrafic al lui Trixy Checais l-a avut improvizația, înțeleasă ca o perpetuă căutare, ca o modalitate de eludare a tehnicii excesive, generatoare de stereotipii. Așa cum afirma doamna Miriam Răducanu în cadrul evenimentului, Trixy Checais nu era un profesor în sensul uzual al termenului. Stilul său pedagogic se profila în primul rând prin capacitatea sa de a genera o atmosferă în care creativitatea dansatorului era stimulată până în punctul în care orele de studii se transformau în spectacole.

În anii '50, Trixy Checais devine victimă a regimului comunist, fiind condamnat la muncă silnică la Canalul Dunăre–Marea Neagră. Celui pe care scriitoarea Nina Cassian îl numește „cel mai mare dansator român“, i se taie aripile atunci când avea mai mult de dăruit.

Arta românească este astfel privată de ceea ce ar fi putut fi opera completă a unui creator în egală măsură coregraf, dansator, scenograf, artist plastic sau regizor.

Peste ani, reintors din detenție, Trixy Checais se retrage la Galați, după scurte periururi la Iași sau Timișoara. Până la finalul vieții, Trixy Checais rămâne coregraf al *Teatrului Muzical „Nae Leonard“* din Galați. Se stinge din viață la Galați, în mai, 1990.

Prin proiectul materializat pe 17 ianuarie 2007 la Centrul Național al Dansului, s-a încercat remedierea unei stări de fapt, învăluită de Nina Cassian într-un reproș poetizat, ce poate fi citit în proza scurtă *Proiect de roman*, inclusă în volumul *Confidențe fictive*.

Personajul acestei scrieri a Ninei Cassian este inspirat de Trixy Checais, așa cum mărturisea autoarea în *Memoria ca zestre*:

„Tu nu erai decât torța, nu focul însuși, și nimeni n-a avut răbdarea, luciditatea, și dragostea de a te menține arzând, pentru că nimeni nu s-a simțit destul de supus ție și destul de umil ca să îți poarte ștafeta până în vârful acropolei și să dispară apoi pentru totdeauna în noaptea anonimă...”

Perspectiva celui care așază dansul în cuvinte presupune urmarea, uneori concomitentă, a două căi: de obicei, un cronicar scrie „din memorie“ sau din memoria altora... În cazul lui Trixy Checais, mă aflu în situația de a vorbi despre o mare absență din memorie și despre un drum nu întotdeauna facil, către memoria celor care l-au cunoscut...

Trebuie spus că acest paradox nu e tocmai nelalocul lui în peisajul dansului românesc, mai ales atunci când vorbim despre perimetrul original al artei dansului în România.

„Căutarea“ lui Trixy Checais a reprezentat traseul dintre imposibilitatea de a mi-l reprezenta (fără a mai menționa necunoșterea vreunei caracteristici, cât de infimă ar fi fost ea, privind stilul său) și posibilitatea de a întrezări limbajul său coregrafic...

Atât punctul de start cât și „firul în labirint“ au fost entuziasmul lui Răzvan Mazilu de a-l aduce în fața publicului și de a-l scoate din uitare pe acest artist căruia, în cazul în care se va scrie o istorie autentică a dansului românesc, trebuie să i se dedice nu o notă de subsol, o mențiune sau un subcapitol, ci un capitol bine elaborat, măcar pentru faptul că a fost una dintre puținele personalități artistice exhaustive și a demonstrat că nu există nici un fel de sciziune reală între arte... Despre această perpetuă tendință a lui Trixy Checais de a aduce artele laolaltă într-o sinteză firească, a „vorbit“ instalația-expoziție realizată de Mirela Dăuceanu în cadrul evenimentului de la Centrul Național al Dansului, prin care universul lui Trixy Checais s-a lăsat descoperit cu discreție și forță în același timp, întocmai ca maestrul însuși...

Schițele de costum realizate de Trixy Checais dezvăluiau personaje în sine, costumele proiectate de artist fiind practic „dictate“ cu fidelitate de ceea ce trupul dansatorului avea să aducă la lumină. Crochiurile sale, cărți personale, costume, portrete, șevaletul găzduind un tablou pictat de Trixy Checais sau actele dezvăluind identitatea obiectiv-socială a artistului, s-au organizat, printr-o atingere surrealită, într-o instalație a cărei logică trasată cu finețe de Mirela Dăuceanu a invitat participanții la eveniment să viziteze lumea lui Trixy Checais.

Din discuțiile purtate atât cu balerinii teatrului din Galați, care au lucrat cu Trixy Checais, dar mai ales cu doamna Miriam Răducanu, se desprindea invariabil

imaginea lui Trixy Checais văzut ca Don Quijote...Aflându-i întâi destinul și având apoi acces la imagini ale artistului, grație fiicei sale, subiectivitatea mea îl așeza pe Trixy Checais sub semnul lui Icar.

Apropierea de soare ar putea fi reprezentată de „graba“ artistului de a arde timpul dintre el și cei care aveau să se nască târziu, mult mai târziu. Așadar, profilul artistic al lui Trixy Checais ar fi acesta (repet, este o perspectivă subiectivă): un creator care aducea cu el concomitent zborul și căderea, un om care s-a impus prin puterea de a armoniza, în aceeași lumină, ascensiunea și prăbușirea...

Revenind la perspectiva celui care încearcă să scrie despre dans, se impune o observație ce sună aproape ca o banalitate: locul care i se acordă dansului ca artă formatoare în peisajul cultural al unei țări determină, fără îndoială, atât altitudinea (în sens calitativ) a planului coregrafic propriu-zis, cât și nivelul criticii de dans...

Nu pot să nu mă întreb cum ar fi arătat, pe de o parte, dansul în România dacă un om care o luase cu mult înaintea timpului său ar fi fost lăsat să spună ce avea de spus și să descopere ceea ce ochiul său vedea fără greș, se pare. Pe de altă parte, dacă această posibilitate s-ar fi materializat, critica de dans din România ar fi avut, probabil, un loc mai bine determinat, fără intersectări adesea înșelătoare, pentru că cei care scriu despre dans trebuie să conștientizeze o evidență: marii dansatori ajută la apariția condeielor puternice în dans și foarte, foarte rar invers.

Tot din acest unghi, descoperirea a ceea ce înseamnă Trixy Checais, le-ar putea conferi celor care aspiră la așezarea cât mai adecvată în cuvinte a ceea ce discursurile coregrafice aduc la lumină, un confort moral asigurat de un spor de demnitate cu privire la raportarea la dansul...de dincolo, „de la alții“, la nivelul la care au ajuns alte spații culturale. Trebuie să recunoaștem că nu putem să nu ne uităm cu jind, cu o atitudine de „fetiță cu chibriturile“, în vitrina splendidă a occidentalilor creatori de dans...

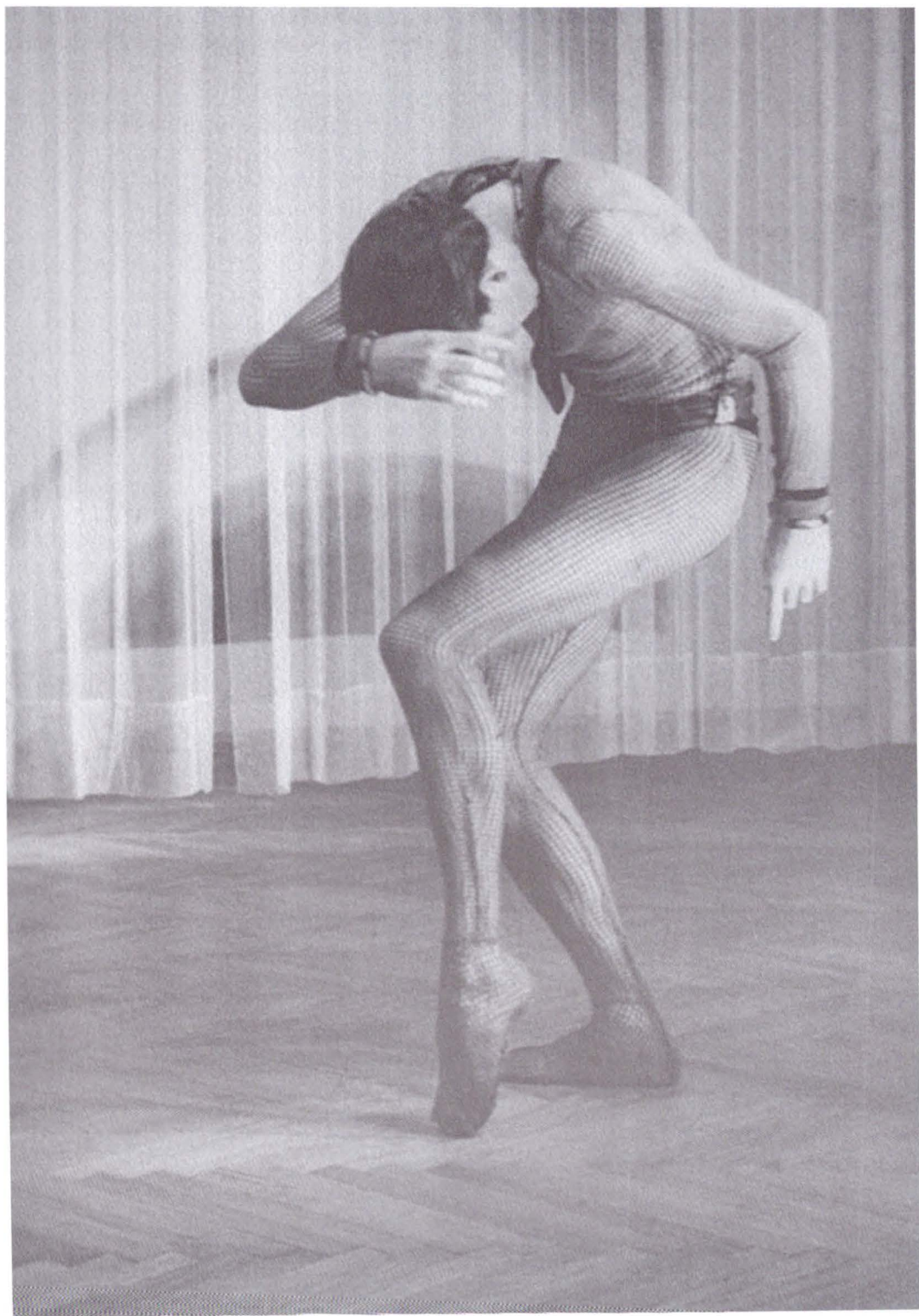
Redescoperirea lui Trixy Checais ne dezvăluie faptul că a existat în istoria dansului de la noi un creator de limbaj coregrafic inimitabil, un om care vedea dansul într-un mod în care îl vor aborda, poate, generații de după el. În acest sens, Trixy Checais se afirmă ca personalitate fondatoare în dansul românesc.

Din păcate, prin condamanrea sa în anii '50, s-a petrecut zădărnicierea a ceea ce ar fi putut deveni opera lui Trixy Checais. Ar fi doar o speculație să încercăm să găsim un sens...

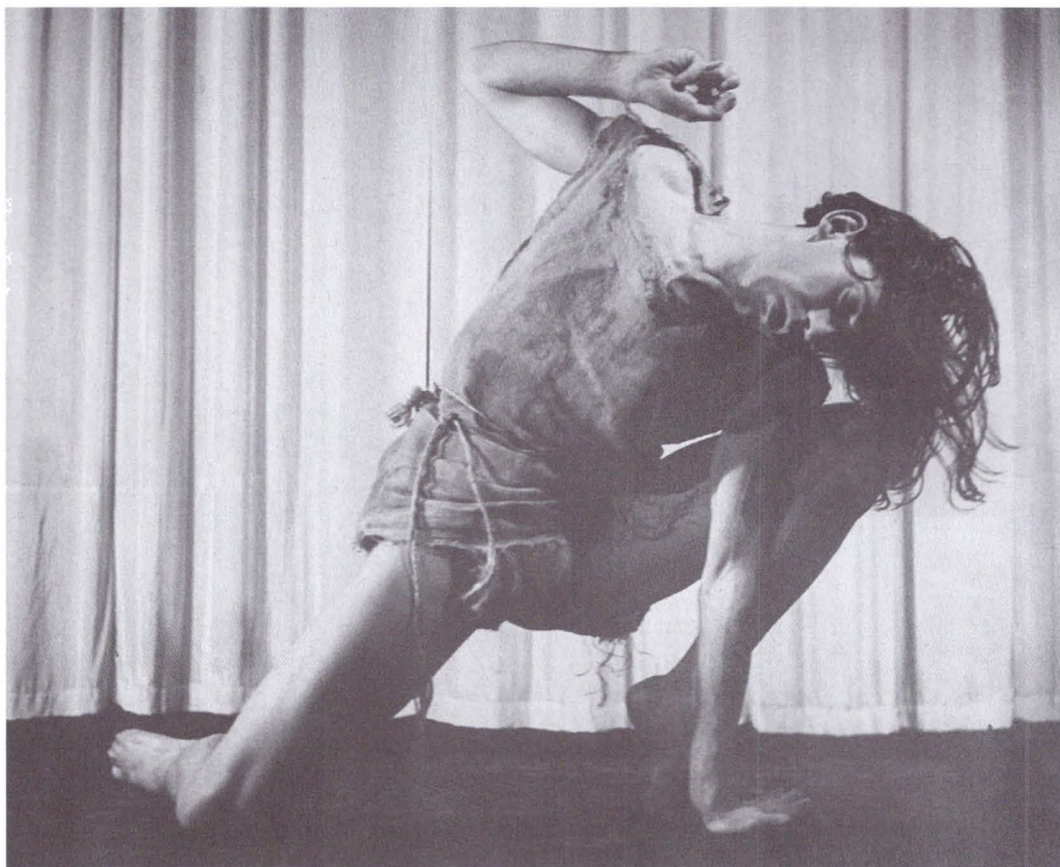
De ce lui Trixy Checais i s-a frânt zborul, întocmai cum i s-a întâmplat lui Nijinski?...Alăturarea acestor două spirite este inevitabilă...Despre cum dansa realmente Trixy Checais vom ști exact în măsura în care vom afla cum dansa realmente Nijinski. Întrebarea revine...sub o altă formă: de ce actele autentice ale celor care au un rol fondator într-o artă rămân iremediabil ascunse?

După modelul criticului Edward Denby, care în 1943 elabora un eseu în care încerca să reconstruiască dansul lui Nijinsky după fotografiile sale, mă gândeam să recompun în cuvinte limbajul coregrafic al lui Trixy Checais, pornind de la imaginile cu el....M-am oprit la timp...Nu ar fi fost decât coregrafierea subiectivă a unor fraze proprii declanșate într-un gol de memorie....

Nu ar fi fost decât o joacă nepermisă pe marginea unor gesturi care, e drept, deschid o lume, dar a căror coerență reală și amplitudine ne rămân iremediabil ascunse... Prin urmare, am ales să citez așezarea în cuvinte a dansului lui Trixy Checais din perspectiva cuiva care l-a văzut dansând și care a resimțit realmente dansul lui:

*„Dansa un Preludiu, pe care îl concepușe ca pe o lentă mișcare de algă, iar luminile imitau fundul de mare. Se înfășurase într-o plasă aurie, plutirile, căderile erau ireal de dulci și de fără sunet, brațul înălțat părea să nu se mai termine, mâna, foarte lungă și slabă, se prelungea și pâlpaia în aer un timp infinit. Întreaga lui structură era lungă și fluidă, cu excepția picioarelor violent bărbătești, cu mușchi puternici și expresivi...” (Nina Cassian, *Confidențe fictive...*)*

Din materializarea proiectului de la Centrul Național al Dansului trebuie reținut un aspect cu caracter de principiu în sfera artei: oricât de mult am vrea să păstrăm în memorie doar opera unui artist, pretinzând că ea nu trebuie interferată cu altceva, perimetrul umanului nu poate rămâne fără ecou în plan artistic. Acest fapt este valabil atât în polarizarea sa negativă, cât și în cea pozitivă. Modul în care a trăit și a creat Trixy Checais demonstrează că un artist poate fi reper numai atunci când armonizează cele două planuri. Destinul lui Trixy Checais, situat sub semnul sacrificiului, pentru că, la un moment dat, în istoria dansului la noi nu s-a înțeles că există destul spațiu de manifestare pentru toți creatorii, indică fără greș această evidență. Deși arta lui Trixy Checais ne va rămâne iremedialbil ascunsă nouă, celor de azi, care nu l-am văzut dansând, revelația transmisă de sălășluirea sa în memoria celor ce l-au cunoscut și modul cum artistul transpare din fragmentele lumii sale ajunse la noi, schimbă perspectiva din care trebuie privită istoria dansului românesc. (Fotografiile cu Trixy Checais fac parte din colecția doamnei Andreea Roșca, fiica artistului)